

ΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ Κ. ΚΡ. Ν. ΒΑΙΑΜΟΥ

Με μεγάλη προσοχή παρηκολούθησα τις δύο τελευταίες διαλέξεις των ξένων Αρχιτεκτόνων - Πολεοδόμων Γάλλου Καθηγητού Lucrat και Γερμανού Καθηγητού Heberband.

Δεν έχω σπουδάσει ειδική Πολεοδομία ούτε έχω ειδικότερα ασχοληθώ με μεγαλύτερα θέματα αυτής. Λίγα έχω σχετικά διαβάσει και όλιγότερα μου έχουν τύχει αντίκειμενα συνθέσεως περιωρισμένων στοιχείων στην τρέχουσα αρχιτεκτονική μου απασχόληση.

Έτσι με την αγνότητα κάθε επαγγελματικής προκαταλήψεως και με μεγάλη βίβα πήγα να ακούσω τους δύο γνωστούς Ευρωπαίους Πολεοδόμους.

Ύστερα από τις διαλέξεις έγραψα μερικές σημειώσεις από ό,τι συνεκράτησα, ό,τι κατάλαβα, ό,τι κενό μου άφησαν και ό,τι συμπεράσματα έβγαλα, και τις σημειώσεις μου αυτές τακτοποιώ παρακάτω άπλά και θαρρετά, σαν ένας κοινός Αρχιτέκτων, που ή Έλληνική του αίσθησις και ή καλή ή κακή ελεύθερη συνήθεια τον οδηγεί σε μία «υπερήφανη σκέψη, πλάι στα παρόμοια θέματα που απασχολούν τον τόπο μας. Έξηγουμαι, οι σκέψεις μου αυτές δεν αποτελούν κριτική διατριβής που δεν την είδα γραμμένη, ούτε έργου που δεν έχω τα πλήρη σχέδια, διότι άλλως τε και οι ίδιοι στη συνοπτική περιγραφή τους δεν ένδιέτριψαν σε βαθύτερη επιστημονική ανάλυση. Μόνο έμεινα με τις έντυπώσεις ενός άκροατού μίας αναλυτικής περιγραφής και ενός θεατού κριτικών προβολών του έργου που έχει συντελεσθή και τις έντυπώσεις αυτές παραθέτω από ό,τι χαρακτηριστικά έστοχασούλησα και ό,τι θέβαια συνεκράτησα.

Και οι δύο ξένοι Συνάδελφοι φαίνονται στην ηλικία άνθρωποι της ίδιας περίπου εποχής. Γνωρίσανε, ζήσανε, εργάστηκαν στα θέματα της παραχωμένης προπολεμικής εποχής (και των δύο περίπου μεγάλων πολέμων). Η πείρα των πλανίστηκε από τις μεταβολές των μεγάλων γεγονότων και ώριμοι πλέον σήμερα μελετούν, διευθύνουν και λύουν τα προβλήματα που συνθέτουν οι πολύπλοκες σημερινές συνθήκες με το κύρος που έδημιούργησε ή σταδιοδρομία τους και την ανάλογη δικαιοδοσία που τους δίνει ή πολιτεία που άνικουν. Έτσι πραγματιστικοί και έπραγματοποίησαν, ό,τι στις διαλέξεις τους άκουσαμε και είδαμε σε προβολές.

Ο Καθηγητής κ. Lucrat

Πρώτος όμιλησε ό Γάλλος Καθηγητής Lucrat στο Ε.Μ. Πολυτεχνείο ό όποιος μάς παρουσίασε γενικότερα και συνοπτικά τό έργο του και ειδικότερα τα σχέδια των Γαλλικών πόλεων Maubeuge και Saint Denis. Στην άρχή (έποχικά) παρουσίασε μικρά συγκροτήματα (σχολικά κ.ά.) και μικρές cites και στη συνέχεια μεγαλύτερες πόλεις.

Στό πρώλόγό του έδήλωσε ότι στις διαμαρφώσεις του απέδωκε την δέουσα αισθητική σημασία και ιδιαίτερη έδωκε προσοχή στην εύρτηρη δυνατή όπτική εμφάνιση των πολεοδομικών του συνθέσεων, επίλύοντας συνάμα τό θέματα πυκνότητας, διαχωρισμού, κυκλοφορίας και γενικότερης λειτουργίας του οικισμού που εκάστοτε έμελέτησε. Στην επίλυση των σημερινών αυτών προβλημάτων δεν έξεδήλωσε καμμία άμφιβολία για την άρτία έξυπνέρηση, ούτε καμμία άνησυχία φαινόταν να τον απασχολή σαν επιστήμονα για την εξέλιξη της λειτουργίας στο μέλλον.

Τά πολεοδομικά πλάνα από τό πρώτα μέχρι τά τελευταία είναι φυσιολογικά έπηρεασμένα από την αυτόχθονη παράδοση τους. Διαφαίνεται ή αναγεννησιακή επίδρασις και ή σχηματική τάσις που κινούσε πάντοτε τους όμοιους συνθέτας της Λατινικής Δυτικής Ευρώπης. Παράλληλα και συνδυασμένα στο, κατά τό άλλα, λεπτό αυτό κίνητρο εκείνης της εποχής διαφαίνεται ή προσπάθεια ύπολογισμού των όρθολογιστικών λύσεων ή έστω όργανικών αλληλογιών, διότι συνεχίζονταν βροντόφωνα τότε τό συνθήματα της «Architectures Rationelles».

Πάντως στις μικρές συνθετικές μονάδες του Καθηγητού διακρίναμε ρομαντικές τοποθετήσεις με έξωτερικές περιμετρικές λεωφόρους από όπου οι όψεις των κτηριακών συγκροτημάτων εύρισκουν θέα άνεμπόδιση και ή έσωτερική των διατάξις με άνετο άκάλυπτο χώρο κυκλοφορίας και πρασίονυ δημιουργεί εύφορά, στην αίσθηση της συνθέσεως του Τόπου, ρομαντικούς και γραφικούς χώρους μέσα στα πολυώροφα κτήρια. Από τό άποτελέσματα έξηγούνται άρκετά οι έξυπνέρησις των άναγκών με πολιτισμένο άρτιο πρόγραμμα διοικήσεως μίας σύγχρονης communaute.

Σέ άλλα παραδείγματα έδειξε μεγαλύτερες μονάδες ελεύθερης πολεοδομικής καμπυλοδιαμορφώσεως με περισσότερη γραφικότητα, ίσως και μεγαλύτερη όργανική επίλυση των συγχρόνων προβλημάτων, που έπέτρεψε ή άποδέσμευσις από την άνεγκτη ευθυγραμμική σύμπτωση της σχηματικής γεωμετρίας. Συγχρόνως τό έργο συμπληρώνεται με άπλές παράλληλες διατάξεις άλλων στοιχείων, όπου όμως ή γραμμική

κη συνέχεια φοβίζει τό δημιουργό και αυθόρμητα οδηγείται στην πράξη και τη λέξη «topirre». Έτσι σ' ένα κατά τό άλλα άπλό χαμηλό και μακρύ κτηριακό συγκρότημα κέντρων ένός οικισμού προβάλλει κάθεται, κατά διαστήματα, σχηματοποιημένα κτίσματα για να διακόψη τη συνέχεια και να παίξη με τις φωτισκιάσεις.

Στην τελευταία μεταπολεμική εποχή έδειξε τα σχέδια δύο - τριών πόλεων της Γαλλίας. Οι μεγαλύτερες με 20 - 25,000 κατοίκους ή Maubeuge και ή Saint Denis. Μέρος των πόλεων αυτών μελετήθηκε νέο και κατά τό ύπόλοιπο φαίνεται ότι έγινε προσαρμογή του ρυθμιστικού σχεδίου.

Στις προβολές και τις έξηγήσεις που σχετικά μάς έδωσε, διακρίνονται τά γνωστά, παραδεκτά, έπιστημονικά στοιχεία άπαραιτήτων προβλέψεων σε πυκνότητα, περιφερειακές άρτηριες κυκλοφορίας, με ένδιαμέσουσ προοπτικές κατανομής συγκοινωνιών, ζώνες διαφορετικής λειτουργίας, πράσινα, τοποθετήσεις έγκαταστάσεων και κτηρίων δημοσίον ενδιαφέροντος, παιδικό τόπο και χώρο περιπάτου... άλλα και άξονες και κλειστές πλατείες και στοές.

Ό άξονας σε μία πόλη που μάς έδειξε, μεσαιός και άρτηριακός, φαίνεται στην προβολή ότι χωρίζει την πόλη στα δύο, ώσαν χωρίστρα μαλιών - κατά την έκφραση συναδέλφου - πράγμα που σκέπτομαι πως θα ήθελε να άποφύγη κάθε σημερινή μελετητής για τό προβλήματα που δημιουργεί στις σύγχρονες έκδηλώσεις της ζωής των πόλεων. Ό ίδιος δέβαια αυτό να ήταν άναπόφευκτη ύποχρέωση μίας ύπαρχούσης καταστάσεως. Ό άξονας αυτός έρχόταν φυσιολογικά εύθυγραμμος από τη μία μέχρι την άλλη άκρη (είσοδος και έξοδος της πόλεως).

Ό όμιλητής άνέφερε ότι τον άξονα αυτόν μετέθεσε παράλληλα με την παρεμβολή μίας πλατείας όπως φάνηκε στο σχέδιο της προβολής. Έτσι έπιτυγχάνεται δέβαια κάποιο άναγκαίο σταμάτημα και έλεγχος της κυκλοφορίας με μία διαφοροποίηση κινήσεως και ταχύτητας. Ό ίδιος μάς είπε ότι αισθητικά ώδηγήθηκε και πάλιν «a topirre»... τη μονοτονία της εύθείας γραμμής. (Τά χιλιόμετρα της άποστάσεως δεν φαίνονταν πολλά). Όμολογώ ότι αυτό δεν τό κατάλαβα, σκεπτόμενος ίσως πιο μοντέρνα ή πιο άπλά έλληνικά άλλα και ένθυμούμενος παλαιά σπουδαία παραδείγματα της μεγάλης πατρίδος του κ. Καθηγητού. Τό Champe Elysees στο Παρίσι γιατί τό έδημιούργησαν σε εύθυγραμμική συνέχεια με την Avenue de la Grande Armee - την Avenue de Neuilly κ.λ.π. και σε πολλά χιλιόμετρα, που όσο άνεβαίνεις εύχάριστα, βλέπεις τό άτέλειωτο θάθος της εύθείας; Που εύρίσκειται εκεί ή μονοτονία στο μοναδικό αυτό μεγαλύτερο θέαμα μίας πραγματικά ήρωικής - στη θέση της - αρχιτεκτονικής πολεοδομίας; Δεν γνωρίζω εάν τό χονδραειδές αυτό παράδειγμα είναι στη θέση του. Στην άπλότητα του τό θλέπω καθαρό, κι' άν όχι όρθολογικό, έστω αντίθετα και έμπειρικά, είναι άπόλυτα παραδεκτό και πολιτογραφημένο σε μεγάλο «Δημοτολόγιο».

Δεν άποκλείεται στο παράδειγμα του κ. Lucrat, ό πεπειραμένος αυτός μελετητής να φοβήθηκε τό «διαμπερές»... άλλα αυτού όδηγούν οι άξονες στην κυριολεξία τους. Οι κλειστές πλατείες όσο και εάν είναι κατάλοιπο παλαιάς εποχής, πιστεύω πως όπου ή ρυθμιστική λύσις τις έξασφαλίζει, χαρίζουν στην πόλη μια ήσυχη «μπιμπιτέ» που είναι άπαραίτητη στους «έν καινώνια διαβιούντες ανθρώπους». Τό ίδιο πιστεύω και για τις στοές που έδημιούργησε ό όμιλητής μας κάτω από τό μεγάλα συγκροτήματα, οι όποιες, πέραν από μία έξυπνέρητη επικοινωνία πεζών, δίδουν μία όπτική συνέχεια στη θέα της πόλεως και εύχάριστη πίσθητική εμφάνιση μίας πλαισιωμένης ζωντανής εικόνας. Έτσι όλοκληρώσαμε τη διαπίστωση ένός άρκετά άξιόλογο πολεοδομικού έργου που στο είδος του - μικρά συγκροτήματα, λοιπές οικιστικές κοινότητες και μικρές ή μεγαλύτερες πόλεις - δείχνει εύχάριστες γενικά πραγματοποιήσεις έφ' όσον τά θέματα αυτά δεν συμπλέκονται με την όξύτητα και τις μεγάλες δυσχέρειες των στενών και πολυάνθρωπων πολιτειών.

Στη συνέχεια ό συνάδελφος κ. Καθηγητής μάς παρουσίασε και τό αρχιτεκτονικό του έπιτεύγμα από όπου βλέπουμε ότι ό Πολεοδομικός μελετητής σύγχρονα μελέτησε ό ίδιος τό κτήριο που σαν στοιχεία συνθέσε στο σχέδιο της πόλεως. Λίγες κατόψεις χωρίς από αυτές να είναι δυνατή ή εκτίμησης μίας λύσεως. Περισσότερες φωτογραφικές προβολές από όψεις κτηρίων και προοπτικά σύνολα. Στο σημείο αυτό εύρίσκομαι στη δύσκολη θέση να όμολογήσω ότι, τουλάχιστον έγω προσωπικά, δεν διέκρινα της αισθητικά περιποιημένες εμφάνισεις που περιμένα. Μορφολογία που θυμίζει λίγο την παρωχημένη μοντέρνα (τότε) Αρχιτεκτονική - στην άρχή του φανατισμού, που είχε την όξύτητα της αντίθεσεως στις παλαιές κευτοπλάσμενες όψεις. Από τό τότε όμως στην εξέλιξη μισού περίπου αιώνα οι αούτηρες «έντολες του ρις ψεύτικες προσθήκες ούτε και ύποχωρήσεις στην όργανική λειτουργία και κατασκευή να δοθούν μορφές πιο πλάστικές. Και σήμερα ά-

κόμο - παρ' όλο τόν εξωφρενισμό τών πιό περιέργων επιδιώξεων, ή διάθεση στις πλαστικές εμφανίσεις είναι κατάδηλη και ή έπιτυχία ώρισμένων δημιουργών είναι αναμφισβήτητη. Πάντως, ό παλαιότερος Καθηγητής, γεφυρώνοντας ίσως δύο άρχιτεκτονικές εποχές, φαίνεται προσωλημμένος στις άρχές της πρώτης «μεταπολιτευτικής». Οι νεώτεροι, μακριά από κείνο τό φανατισμό της μάχης κατά τών Κατζαμπάσηδων του 'Ακαδημαϊσμού, πού δικαιολογημένα δημιούργησε τραχύτητα και σκληρότητα, μπήκαν πού ήρεμα και φυσιολογικά στη σύγχρονη φόρμα, μολούτοι ό σημερινόι δημιουργοί άκράτητοι φέρονται: σ' έξωφρενικές πραγματοποιήσεις, κινούμενοι από την άγωνία να εξασφαλίσουν τις τεράστιες σημερινές απαιτήσεις με την αξιοποίηση τών μεγάλων προόδων της τεχνικής κατασκευής στη σύγχρονη «'Εποχή του Διαστήματος». Στις μορφές πού μάς έδειξε ό κ. Lucat μάς έτόνισε ιδιαίτερα τις κορνίζες πού προσωπικά δέν κατάλαβα την Ιδιαίτερη αισθητική τών άξια και πού στό έλδος αυτό πάλι πιστεύω, ότι στόν τόπο πού ώμίλουσε θα έλησμονήσε ότι κατασκευαστικά και αισθητικά μπορεί να βρή κανείς άτέλειωτη ποικιλία σε άναλογίες και μορφάρια, από τό πιό άπλό στό πιό δικαιολογημένα σύνθετο έλδος, στό ζωντανά έδώ Μουσεία της αρχιτεκτονικής έπιστήμης, έλδος πού μπορεί να ίκανοποιήσει και τόν πιό δύσκολο και σύγχρονο μετρητή. Σχετικά με τις κορνίζες - ζητώ συγγνώμη για την κορνιζολογία - έστημίωσε ό όμιλητής πώς δέν τις συνεχίζει σε όλη την όψη εμβύγραμμο, αλλά τις ανεδοκατεβάζει «ρουρ τοιρρες»... κάτι πού δέν συνήθιζαν να σπάζουν οι Μεγάλοι 'Ελληνες Διδάσκαλοι, και γι' αυτό, νομίζω, δέν τό καταλάβαμε σάν παραδεκτή Ιδιαίτερη τεχνοτροπία, άξια προσοχής. 'Εδώ πρέπει ίσως να όμολογήσωμε ότι όσάκις πέσαμε σε παρόμοιο άμάρτημα αισθανθήκαμε θαδρωμένη την αρχιτεκτονική μας συνείδηση. Στο τέλος ό όμιλητής μάς έδειξε έξοχικές μεγάλες και μικρότερες κατοικίες στό Βαλνικ του Παρισίου πού σκέπτομαι πώς ό ίδιος άσφαλώς και δυστυχώς δέν είχε την εύκαιρία να έπισκεφθή τό «Βαλνικ» τών 'Αθηνών, όπου νομίζω ότι θα ξεχώριζε δεκάδες πολλές κατασκευών, πού υπερίσταναν θα στόλιζαν τό πιό πολιτισμένα και όμορφα πράστα του Κόσμου και για τις όποιες είμαι θέβαιος, ότι ή γαλιτική του εγγέλεια θα τόν υπερχάνει κάτι να πη.

'Η άλήθεια είναι πώς σάν ασπότηρ στη δουλειά του δέν έκαμε καμμία προσπάθεια επιδιείξεν κάλοσχεδιασμένων πλάνων ούτε καλοπαρμένον και ώρασιοφρανισμένων φωτογραφιών, πράγμα πού θα ήσαν τόσο εύκολο και πού είναι γνωστό πόσο αυτά ξεγελούν και τόν πιό πεπειραμένο αρχιτέκτονα.

Τέλος, από τό αρχιτεκτονικά πού μάς έδειξε ό κ. Καθηγητής, αυτές είναι οι πρόχειρες ειλικρινείς έντυπώσεις μου, αλλά με τά τελευταία τού αυτά έπιτεύγματα, δέν μπορούν να ξεχαστούν παλιές σπουδαίες και ώριμες πραγματοποιήσεις, πού σύμφωνα με κρίσεις άλλων συναδέλφων άκροστών πού άκουσα, θα μένουν καλά δείγματα μιας έποχής, μαζί με τη μεγάλη τιμή πού τού άνήκει σάν θετικό παιδί παλαιστή στη συνέχεια της μάχης κατά τού μακαρίου ποτέ 'Ακαδημαϊσμού, πού εκείνος, λόγω έποχής, τόν έγνωρισε καλύτερα.

Ό Καθηγητής κ. Hebebrand

Ύστερα από λίγες ήμέρες ώμιλησε στην 'Αρχαιολογική 'Εταιρία ό Γερμανός Καθηγητής Hebebrand, με θέμα ετό ρυθμιστικό σχέδιο του 'Αμβούργου. Στην άρχή ό όμιλητής παρουσίασε χάρτες τών σημερινών άστικών κέντρων της 'Ομοσπονδίας Γερμανικής Δημοκρατίας από όπου έβλεπε κανείς ότι ή σημερινή κατάσταση της κοσμοσυρροής στον σχετικά περιωρισμένο χώρο της Δυτικής Γερμανίας έδημιούργησε προβλήματα πολλών άστικών συγκεντρώσεων. Στη συνέχεια περιέγραψε την εξέλιξη της πόλεως του 'Αμβούργου άρχίζοντας από τό πρώτο οικισμό τού Charlemagne και κατέληξε στα μορφοποιημένα πλάνα τού 1880. Συνέχισε την εξέλιξη της εξέλιξης μέχρι τόν τελευταίο πόλεμο, κατά τόν όποιο μέρος της πόλεως κατεστράφη και μαζί με τό νεώτερα προβλήματα, τις άνάλογες απαιτήσεις και την εύκαιρία της αναγκαίας ανοικοδομήσεως, ανέλυσε την προσαρμογή τού νέου ρυθμιστικού σχεδίου της πόλεως. 'Ανέπτυξε τα γνωστά στοιχεία ενός ρυθμιστικού σχεδίου πόλεως: 'Αραίωση, ζώνες, κυκλοφορία, έγκαταστάσεις ειδικά, κτήρια δημοσίου ένδιαφέροντος, πράσινο και τό νέο κέντρο της πόλεως. 'Ιδιαίτερα ήσυχολήθη με τό στοιχείο της κατοικίας πού έμελέτησε και τόν τρόπο πού τό συνέδεσε.

'Εξ άρχής έδήλωσε άδισκονία στα αισθητικά ζητήματα τονίζοντας ότι ό οικονομικός και κοινωνικός συνθήκες μαζί με τις πολιτικές και τεχνικές συνθήκες συνεκέντρωσαν όλο τό ένδιαφέρον και παρουσίασαν την πολεοδομία σάν έργο κολοσσιαίο, ασπότερα κοινωνικού ένδιαφέροντος. 'Επηρεασμένος από τό όξύ πρόβλημα της πυκνότητας τού 'Αμβούργου άφηκε την έντύπωση έπιστήμονος ό όποιος με όλο τόν κανόνα τού ύπολογισμού έχει μεγάλες άνησυχίες και ζητάει πάντοτε να προγραμματίσει προσαρμογές διαδλέποντας τις αυξανόμενες άνάγκες και απαιτήσεις.

Στό στοιχείο τών κατοικιών συνθέτει γενικότερα μεγάλα τετραώροφα συγκροτήματα με ένα ώψηλότερο έννεαώροφο κτήριο. Συνδυάζει σε κάθε στοιχείο ένα διάωρο γκαράζ με ύπόγειο, σάν κτίριο ένκοιμένο με ένα πολυώροφο κτηριακό συγκρότημα, αλλά πού τό περισσότερο μέρος της έπιφανείας του μένει έλεύθερο διάωρο. 'Εδωκε τούς δείκτες και συντελεστές της πυκνότητας τούς όποιους αναγκάζεται συνεχώς να αύξάνη (πυκνότερα). Δέν υπάρχει άμφιβολία ότι σ' αυτό θα έγινε ή περισσότερο προσπάθεια για ή μεγαλύτερη έπιφανειακή άραίωση, με μία καθωρισμένη παραδοχή για την οικιστική έπέκταση τού σχεδίου της πόλεως. Προβλέπει σε μελλοντικό πρόγραμμα άπομακρύνσεως ώρισμένων έγκαταστάσεων πού έμειναν στό μέρος πού δέν καταστράφη, άναφέροντας τις άντιρρήσεις της οικονομικής διοικήσεως της έλεύθερας πόλεως τού 'Αμβούργου. Στο οικιστικό στοιχείο άφηκε να ένκοιθή με τό γενικό πνεύμα της όλης εργασίας ότι εκυρίαρχησε ή σκοπιμότης και ό ύπολογισμός στην όλη σύνθεση, αλλά προσωπικά έμεινα με την έντύπωση ότι δέν έβλεπε τό αισθητικό κίνητρο στη διαφοροποίηση τών όψων τών διαφόρων συγκροτημάτων, σε συνδυασμό με τόν σχηματισμό τού μαχηλού έλεύθερου γκαράζ πού παρουσιάζουν ένα έξαιρετικό ίσορροπημένο σύνολο. 'Εδειξε φωτογραφίες της, κατά

διαστήματα, πυκνότητας τών προαστίων της πόλεως και δέν άπέκρυψε, παρά την άδικοφορία πού έδήλωσε, ότι ή πρόβλεψη δια την ολοκλήρωση της ανοικοδομήσεως τών προαστίων είναι να δημιουργηθούν διαδοχικά πυραμιδοειδή οικιστικά στοιχεία με διαφοροποίηση τών ύψων σε μορφή «collines» γιατί αυτό φαίνεται να προσαρμόζεται αισθητικά στο τοπίο.

'Επαναφέροντας τό άστικό οικιστικό στοιχείο με τό όποιο δικαιολογημένα ήσυχολήθη περισσότερο, έδειξε φωτογραφίες τών κτηριακών όψεων από τις όποιες πάλι διαφαίνεται στην άπλότητα και τη γραμμική πειθαρία ή αισθητική άναζητησις κάποιας ήρεμης άναλογίας. 'Η επανάληψη θέβαια τού ίδιου στοιχείου στον ίδιο μονότονο και άπλό ρυθμό, πού δυνατόν να μην ήταν άπαραίτητο, ίσως να δημιουργή έκτός από τόν άτυπο χαρακτήρα και μία κουραστική και δυσκολοδιάκριτη συνέχεια και μονοτονία - πάντως τό τελευταίο τούτο είναι σε συνάπεια με τη δηλωμένη αισθητική άδικοφορία. 'Η άρχική δήλωσις ότι όλιγότερον θα άναφερθή σε αισθητικά προβλήματα, πιθανόν, να ήταν ένας σθεασμός στον Τόπο πού ώμίλουσε ή ένας εύσχημος τρόπος για κάτι πού τού μένει κενό, πράγμα πού δέν συμβαίνει σπάνια στον αρχιτέκτονα πού μπλέκεται με μεγάλα ούσασιατικά προβλήματα στην κατασκευή.

Για τό αρχιτεκτονικά τών κτηρίων είπε ότι πολλά είναι άποτελέσματα Διαγωνισμών. Παρ' όλη την άτεγκτη προσήλωση στην όρθολογιστική και σκόπιμη έπίλυση τών ούσασιατικών προβλημάτων, μάς έδειξε τις Πανεπιστημιακές έγκαταστάσεις πού έτοποθέτησε στο κέντρο της πόλεως, με κίνηση 12.000 φοιτητών και την καθόλου ασπότερα δικαιολογία ότι οι φοιτητάι «θέλουν» να άναπνεύουν την άτμόσφαιρα της μεγάλης πόλεως.

'Εγώ προσωπικά άποκαλύπτω πρδ της μεγάλης αυτής άποφάσεως, ότι πραγματικά δέν άποκλείεται να τοποθετηθή ένα Πανεπιστήμιο σε μία παρυφή της πόλεως με όλες τις έκτεταμένες του έγκαταστάσεις, αλλά όσα παραδέχομαι ότι ό φόρτος τών χιλιάδων φοιτητών, χωρίς άνάγκη ίσως, συμφορή διαρκώς τό στριμωγμένο κέντρο, τόσο παραδέχομαι ότι μία μεγαλούπολις δέν μπορεί να χάσει τη σπουδαστική κίνηση σάν χρώμα και σάν ζωή. 'Αντίστωια και στον τόπο μας όταν συζητούμε για την άπομάκρυνση φόρτου κυκλοφορίας, νομίζω ότι πρέπει να κρατούμε την άίσθηση τού μέτρου στην κρίση μας, διότι πρέπει τουλάχιστον να σκεφθούμε πώς αν τοποθετήσουμε τό Πανεπιστήμιο λ.χ. ή Δικαστήρια και άλλα άνώτερα ιδρύματα έξω της πόλεως, πέραν της συγκοινωνιακής συχνότητας και της χρονορίθμης στις ύποθέσεις - πρέπει να σκεφθούμε στην 'Ελληνική πραγματικότητα, ότι αντί αυτών στον τόπο τους, ποιός ξέρει τι «λαουκουλικά κνισσαγωγά ίσόγεια» θα δημιουργηθούν και ύποπτα τουριστικά κέντρα, πού θα έχουν καλή εκμετάλλευση στο μέλλον. 'Ετσι με την εύκαιρία τού παραδείγματος τού 'Αμβούργου βγαίνει ένα συμπέρασμα ότι και ύποχωρήσεις και θυσιές γίνονται και δικαιολογούνται για να διατηρηθούν οι πόλεις όπου ύπάρχει ύποχρέωση να κρατηθούν «Μεγαλούπολεις». Στη σκέψη αυτή δέν λησιμονείται ότι ό ρόλος τού 'Αμβούργου στην ιστορία τών πόλεων, ήταν ρόλος θέβαια κάποιας μεγαλούπολεως, αλλά πάντως ρόλος έκτελωνιστικός - διαμετακομιστικός της ένδοχώρας και παράλληλα διοικητικός.

Τέλος, ό κ. Καθηγητής γενικότερα έδειξε πώς με έλεύθερη πολεοδομική σύνθεση έκαμε τό προσαρμοστικό νέο ρυθμιστικό σχέδιο τού 'Αμβούργου, έξασφαλίζοντας τα ενλοικότερα δυνατό στοιχεία σε άραίωση και κυκλοφορία, δειχόντας συγκρητικά δύο παραστατικές φωτογραφίες πυκνότητας οικισμού, από τη Νέα 'Υόρκη και τό Μακδεμυόυργο (άνατολική Πρωσσία).

Τα σχέδια και οι φωτογραφίες πού προεβλήθησαν ήσαν περιποιημένες εμφανίσεις και προδιέβησαν καλές έντυπώσεις.

'Από ό τι άκουσα όμολογώ ότι δέν εύρισκα τίποτε τό Ιδιαίτερο πέραν από τό γνωστό πού πιστεύουν οι έπιστήμονες και εφαρμόζουν σ' όλο τόν Κόσμο και πού δημοσιεύονται σάν έπιτεύγματα τών άνεπτυγμένων και ύπαναπτύκτων άκόμη Κρατών.

'Εκείνο πού έχει άξια είναι ότι έπραγματοποιήθη στο 'Αμβούργο έργο έπιτυχίας και έλους προβλήματα. Σ' αυτό τό σημείο, όσπασία περισσότερο για μάς έχει ό τρόπος με τόν όποιο έπραγματοποιήθη. Δηλαδή τό σύστημα κοινωνικοδιοικητικό και οικονομικό έφηρμοσθη, όχι θέβαια για να τό αντίγραφομε, γιατί αυτά έχουν άξια στον τόπο πού εφαρμόζονται, αλλά να καταλάβουμε καλά, πώς σκέπτομαι. Και σ' αυτό τό θέμα πολλά θα έχουν θέβαια γραφή, πού δέν έχω ύπ' όψη μου, αλλά από διατυπώσεις θεωρητικά καταλαβαίνει κανείς και μόνον από προφορικές εξηγήσεις ζωντανές, μπάνει στο πνεύμα της ύποθέσεως. Αυτή ή άνάλυση δέν έγινε στη διάλεξη μολούτοι είχε άναγγελθή στην περιλήψη τού έντύπου πού διανεμήθη. 'Ισως δέν έμεινε καιρός.

'Ενδυμούμαι, πριν λίγο χρόνια είχε έβθει ένας Σουηδός Καθηγητής Ahrhoms (;) ό όποιος έκαμε μία σιαβαή συζήτηση στο Τεχνικό 'Επιμελητήριο για τό ζήτημα της λαϊκής κατοικίας στη Σουηδία από κοινωνικής και οικονομικής πλευράς, όπου από τις έρωτησεις έβθασε περιληπτικά να δώσει και μία εικόνα της κοινωνικοοικονομικής αλλά και τεχνικής κάπως διαμορφώσεως της πόλεως της Στοκχόλμης, συζήτηση - διάλεξη πού ή ζωντανή εξήγηση από ένα ειδικό γνώστη τών προγραμάτων είχε άπόδοση πολύ μεγαλύτερη από κάθε έντυπο διατύπωση.

Πάντως ή διάλεξη εκείνη τού Σουηδού Καθηγητού μού έκαμε έντύπωση στις προβλέψεις πού έγιναν πριν 100 περίπου χρόνια για ή μελλοντική επέκταση της πόλεως και την έκτοτε έφαρμογή κοινωνικοοικονομικού συστήματος πού έξασφάλιζε την προοπτική τούσων έκπληκτικών εξέλιξεων. Στο σημείο αυτό ένθυμούμαι επίσης και τόν γνωστό Γάλλο αρχιτέκτονα Le Corbusier πού στο διδίο του «Urbanisme», γραμμένο πριν 30 περίπου χρόνια, ζητούσε τα πανήμια και κολλοσσιαία οικιστικά συγκροτήματα πού θα επέτρεπαν τεράστια άραίωση για συγκοινωνίες και πνεύμα και σχεδιάζε ένδεικτικά πάνω από αυτά... «ερατοναξί» - πράγματα δηλαδή πού τότε άκόμα φαίνονταν κάπως σάν φανταστικές πολιτείες τού Ουέλλε και μυθιοθηρητικοί δραματομοί τού 'Ιαυλιού Βέρν. Και όμως αυτά τά τότε παράλογα(!) κάλυψαν την άπροσδόκητη εξέλιξη μιας έκπληκτικής άνάγκης. 'Ετοιμιας να έφαρμοσθη σήμερα τά συστήματα της πιό άχαλιωτης φαντασίας, 'Ανεξάρτητα από αυτά σάν συμπέρασμα θέλω να διατυπώσω από την

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ

16η Σύνοδος

ΠΡΟΜΗΝΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΔΕΛΦΩΝ

Τό από διετίας εν εξελίξει τούτο θέμα, κατόπιν νεωτέρας απόφασεως της Έλληνικής Κυβερνήσεως, διατυπωθείσης εις υπόμνημα κατά την τελευταίαν σύνοδον τών Μορφωτικών Έμπειρογνωμόνων τού Συμβουλίου της Ευρώπης, ως κατωτέρω, θάινει πρός την όδον της πραγματοποιήσεως.

Διά της εν λόγω συμπληρωματικής προτάσεως, άφ' ενός μόν τó υπό ανέγερσιν Έλληνικόν περίπτερον συμπληρούται διά κοινοχρήσιτων χώρων οτινες εποτελούν τόν κεντρικόν πυρήνα τού Κέντρου, άφ' ετέρου δέ διαγράφεται εις άδράς γραμμάς τó πρόγραμμα της δραστηριότητος και τών εκδηλώσεων αίτινες θά λαμβάνουν χώραν εις Δελφούς. Κατωτέρω παραθέτομεν μετάφρασιν τού σχετικού κειμένου.

έντυπωση της διαλέξεως τού καθηγητού Hebebrand δι τó σχέδιον τού Άμβουργου δέν μάς άνεκοίνωσε τίποτε τó επιστημονικά ή ειδικά νέο πού εφαρμόσθηκε - χωρίς μ' αυτό τά συγχαρητήρια νά μη είναι θερμά γιά τó όμοιογούμενός τεράστιον έργο πού πραγματοποιήθηκε επιτυχώς και έλυσε τά προβλήματα τού Τόπου πού ύπηρετεί.

Στήν Άθήνα τελευταίως προηγήθησαν διαλέξεις γιά τó σχέδιον πόλεως της πρωτεύουσας και άμιλησαν Έλληνες καθηγηταί μέ γνώστη εύρωπαϊκή μόρφωση και συνεχή από κοντά παρακολούθηση μέ στραγγισμένα περίσματα από την πείρα τού Τόπου αυτού, ύστερα από πολύχρονη τεχνική δράση στις δύσκολες εδó συνθήκες και άλλοι οικισταί - πολεοδόμοι μέ διεθνή δικαιολογημένη προβολή και θαυμασταίς στο έξωτερικό πραγματοποιήσεις και έγγραφησαν επίσης δυνατά οικιστικά άδρανα πού πραγματικά θέτουν τά σύγχρονα θέματα σε νέο επιστημονικό πλαίσιο.

Έπίσης ύπάρχει σειρά αξιολόγων και άλλων αξιολογούτων Έλλήνων Πολεοδόμων πού δέν φθάσιν μέχρι τó θήμα τού Δημοσίου άμιλητού, αλλά πού ειδικά έπαυδάσαν, ειδικά ήχοαλήθησαν και ασχολούνται και πού τó Έλληνικό τους αισιόητηριον είναι άπόλυτα τοποθετημένο στις ανάγκες, τις συνθήκες και τις άνησυχίες τών προβλημάτων τού τόπου πού γεννήθηκαν και ζούν.

Έκείνο πού λείπει στον Τόπο μας - πέραν τού οικονομικού - είναι ή έλλειψις συνειδήσεως στη συνολική προσπάθεια και όμαδική εργασία (συνεργασία δηλαδή) και ή πειθαρχημένη διεύθυνσις.

Όλα όσα μάς είπαν ως έπιτεύγματα οι ξένοι είναι άποτελέσματα έργων πού διηύθησαν μία όμαδική εργασία. Τα θέματα αυτά έφυγαν πλέον από τó πλαίσιο της διαστακτικής άποκλειστικής - προσωπικής εργασίας, όπως έφυγαν από τó πλαίσιο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και της ιδιωτικής οικονομίας (έννοώ τó οικιστικά), ώστε ή τεχνικο-διοικητική όργανωση και ή κατάλληλη κοινωνικοοικονομική ρύθμιση μέ πειθαρχημένη διεύθυνση συνεντών, ήθικών πρώτα και πεπειρασμένων ήγητόρων θά δώσουν τά επιτυχή άποτελέσματα. Τó πρόβλημα είναι δύσκολο και λόγω τού χαρακτήρος τού Έλληνος και λόγω της έλλείψεως μίας στοιχειώδους παραδόσεως. Ό Hebebrand συνέχισε μία παράδοση, όπως ó ίδιος άνέφερε, μεγάλων προσυνάδελφων τού (Schumacher κ.ά.) και κατώρθωσε νά διατηρηθή επαρκής στη διεύθυνση τών καλοσυσταίων αυτών έργων πού τόν έπνεξαν μετά τόν πόλεμο.

Σχετικά προσέξαμε και άλλο ένα πού ειπέ ότι στην έφαρμογή τού προσεχούς προγράμματος έχει - τις φυσικές άλλως τε - άντιρρήσεις τού Υπουργού τών Οικονομικών, αλλά ότι δέν άνησυχεί γι' αυτό, διότι έχει τήν συγκατάθεση τών Κοινωνικολεπτικών Σμμάτων. Έδó πολεοδόμοι λ.χ. είναι όλοι οι Έλληνες, έπομένως οι ειδικοί, άχι μονάχα πρέπει νά δημιουργήσουν πρώτοι την όργανωση από τó μηδέν (παράδοση) αλλά και κατά κάποιο τρόπο νά έπιβληθούν στις εισηγήσεις τών θεμάτων αυτών.

Γράφω αυτός, χωρίς παρεξήγηση άφού έξ άρχής εδήλωσα, ότι διατυπώσω ελεύθερος έντυπώσεως κοινού άρχιτέκτονος άκροατού, πού δέν ήχοαλήθη ειδικώτερα στα πολεοδομικά θέματα, γιατί θεωρώ - πέραν της στοιχειώδους Έλληνικής άξιοπρεπείας, ότι θά ήταν άσύγγικτη στη κατάσταστική άδικία νά νομισθή ότι λείπουν στον Τόπο μας ικανά πολεοδομικά φάτα, άφού μάλιστα τó πρώτο έφόδιο πού πρέπει νά έχει ένας πολεοδόμος μελετητής είναι νά ξέρη τόν Τόπο και νά έχει ζηήσει άκόμα περισσότερο και νά έχει γεννηθή σ' αυτόν. Όλα αυτά γράφονται στην ευκαιρία τών διαλέξεων τών δύο μεγάλων Ευρωπαίων πολεοδόμων γιά τά σημερινά πολεοδομικά προβλήματα πού άντιμετώπισαν στις χώρες τους, χωρίς νά πιστεύω ότι στην Έλλάδα προέχει πολεοδομικό πρόβλημα γενικώτερο, άστικής πυκνότητος και κυκλοφορίας.

Τέτοιο όξύ ζήτημα - ζήτημα βέβαια σεβαστό - είναι κυρίως τó ζήτημα της πόλεως τών Άθηνών πού έχει πάθει συμφορήση. Γι' αυτή τή συμφορήση όλη ή ύπόλοιπη Έλλάς έπαθε άναίμια.

Ό άναίμια αυτή μέ νοσογόνο αίτια την συγκέντρωση τών Άθηνών είναι τó όξύτατο πρόβλημα τού Τόπου. Αυτό είναι τó συναφές σημερινό π ρ ό β λ η μ α τ ή ς Έ λ λ ά δ ο ς.

Μιά έπισταμένη έρευνα νομίζω θά άπαδείξει ότι τó μεγαλύτερο αίτιο της συγκεντρώσεως αυτής είναι ή έλλειψις ζωής πού θά επαναφέρη ένας συγχρονισμένος και λογαριασμένος στη θέση του ο ί κ ι σ μ ό ς τ ή ς ύ π α ι θ ρ ο υ Έ λ λ ά δ ο ς.

Γι' αυτό οι ειδικοί και άρμόδιοι και πρώτα ήμείς οι Τεχνικοί και ιδιαιτέρα Πολεοδόμοι και Αρχιτέκτονες πρέπει νά μελετήσουμε συνδυασμένα την κοινωνική και τεχνική πλευρά τού ζήτηματος, γιατί δικιά μας δουλειά είναι - μέ μία λέξη νά μελετήσουμε ο ί κ ι σ τ ι κ ά τó πρόβλημα πρστού ή ά ν α ι μ ί α γ ί ν η κ α κ ο ρ ή θ η ς, γιατί θά είναι ίσως άργά.

Ό Έλληνική Άντιπροσωπεία παρά τή Έπιτροπή Μορφωτικών Έμπειρογνωμόνων τού Συμβουλίου της Ευρώπης έχει την τιμήν νά επιστήση την προσοχή της Έπιτροπής επί τού γεγονότος ότι τó Πνευματικόν Κέντρον Δελφών δέν αντιστέθη δυστυχώς άκόμη.

Ό Έλληνική Β. Κυβέρνησις άποδίδει σημασίαν εις την πραγματοποίησιν τού σχεδίου τούτου. Υπήρξεν εύτυχής διαπιστώσις ότι ή άρχή της πρότασις έγένετο εύμενώς δεκτή υπό της Έπιτροπής Μορφ. Έμπειρογνωμόνων, άφού ή έξ Υπουργών Έπιτροπή άνέκρινε τó σχέδιον. Έκτοτε, κατά την εις Έλλάδα διαμονήν του, ó Γεν. Γραμματέας έπισκέψθη τόν προοριζόμενον διά τó Κέντρον χώρον και εύρησθητή νά εκφράση την έπίδοκίμασίαν του διά την εκλογήν τού χώρου, επί τού όποιου άλλως τε έχουν ήδη άρχίσει προκαταρκτικά έργα. Τελευταίως, και ό γεροσιαστής κ. Van Renswaele, διαχειριστής τού Μορφωτικού Ταμείου, μετέβη εις Δελφούς και διεδήλωσε την έπίδοκίμασίαν του διά τó σχέδιον.

Ό καθηγητής κ. Κ. Κιτσικις, εκπρόσωπος της Έλλάδος παρά τή Μορφωτική Έπιτροπή, άντελήθη, κατά τας διαφόρους έπαφάς άς είχε μεθ' ώρισμένων εκ τών άντιπροσώπων τών Κρατών μελών, ότι αι δυσκολιαί τας όποιαις φαίνεται νά συναντá τó σχέδιον ώφείλονται κυρίως εις την έλλειψιν, από ύλικής άπόψεως, ενός κεντρικού κοινόχρηστου κτηρίου προσφέροντος εις τούς διαμένοντας εις τά άλλα περίπτερα τών διαφόρων χώρων την δυνατότητα νά συγκεντρωθούν, από δέ πνευματικής άπόψεως, εις την έλλειψιν προγράμματος όργανωτέων εκδηλώσεων.

Α. Ός πρός τó πρόβλημα κεντρικού οικοδομήματος, ή Έλληνική Κυβέρνησις θά ήτο διατεθειμένη ν' άνεγείρη τούτοιν μέ διαμερίσματα ικανά νά περιλάβουν 300 πρόσωπα. Τó κτήριον θά περιελάμβανεν αίθουσας διαλέξεων κατάλληλων διά διεθνείς διασκέψεις, γραφεία, αίθουσας διδασκείας, αίθουσας εργασίας, τέλος δέ εστιατόριον εις την διάθεσιν τών ένοίκων τών κατά χώρας περιπτέρων, σπασαλασσομένων αναλόγως τούτου. (Ό Κυβέρνησις επιφυλάσσει εις εαυτήν την δυνατότητα ένωματώσεως τού κτηρίου εις τó Έλληνικόν περίπτερον, προδεδεγμένον διά πέντηκοντα περίπου πρόσωπα).

Β. Ός πρός την έπεξεργασίαν προγράμματος πνευματικών εκδηλώσεων, ή Έλληνική Κυβέρνησις θά έπεθύμει νά έλάμβανεν ύποδείξεις εκ μέρους της Έπιτροπής Μορφωτικών Έμπειρογνωμόνων. Πρός τούτο και άνεξαρτήτως τού κατατωτέρω ύποβαλλόμενου σχεδίου δράσεως, ή Έλληνική Άντιπροσωπεία θά έπεθύμει νά προτείη εις την Έπιτροπήν Μορφωτικών Έμπειρογνωμόνων, νά μελετήση την δυνατότητα συστάσεως Υποέπιτροπής ήτις θά έλάμβανεν ένεργόν μέρος εις την κίνησιν τού Κέντρου, διοργανούσα και επιβλέπουσα τας διαφόρους εκδηλώσεις.

Άναμφιβόλως, όλοι αι εκδηλώσεις άς θά είχε νά προτείη ή Έλληνική Άντιπροσωπεία ως κατάλληλως διά νά διεξαχθούν εις τó Πνευματικόν Κέντρον Δελφών, θά ήδύνατο και νά διεξαχθούν κάπου άλλου. Έν τούτοις, ή Άντιπροσωπεία φρονεί ότι είναι σκόπιμον νά ύπογραμμισθή ή μεγάλη σημασία ήτις δέον ν' άποδοθή εις τó περιβάλλον εις τó όποιον θά εκτυλιχθούν αι εκδηλώσεις αύται. Είναι βέβαιον ότι ή άτμόσφαιρα τών Δελφών, τού κέντρου αυτού εις τó όποιον έγενήθησαν αι αιώνια άξία τας όποιαις υπερασπιζόμεθα, δέν δύναται παρά νά έμπνεύση τας άποφάσεις τών έπισκεπτομένων τού Πνευματικόν κέντρου, ή δέ έπίδρασις την όποιαν θά έξασκη ό τόπος ούτος συναντήσεως των δέν θά ήδύνατο ν' άμφισβητηθή. Κατά τά άνωτέρω, ή Έλληνική Άντιπροσωπεία φρονεί ότι θά ήδύνατο, μεταξύ άλλων, νά γίνη λόγος περί τών κάτωθι ένεργειών και εκδηλώσεων:

- Χάρην μεγαλυτέρας έπιστημότητος περί τας συνεδριάσεις της, ή Μορφωτική Έπιτροπή θά ήδύνατο νά συνέχεται π.χ. ανά πενταετία, εις τó Πνευματικόν Κέντρον Δελφών.

- Έπίσης, θά ήδύνατο νά γίνη σκέψις όπως ή Διάσκεψις τών Υπουργών Παιδείας, ή ή Συμβουλευτική Έπιτροπή Άνωτάτης Εκπαιδευσεως, συνέρχονται εκεί κατά διαστήματα κατά τó μάλλον ή ήττον εραία.

- Θα ήδύνατο νά όργανωθούν εκεί συγκεντρώσεις προσωπικοτήτων εκ τού κόσμου τών γραμμάτων, τών επιστημών και τών τεχνών, συγκαλούμεναι κατά καιρούς εν τώ πλαίσίω της άναπτύξεως τών ιδεών εφ' ών στηρίζονται οι σκοποί τού Συμβουλίου της Ευρώπης, δημοσιευόμενων τών σχετικών εκθέσεων πεπραγμένων.

- Παραστάσεις άρχαιου δράματος (υπό θέσιν εκ τών Κρατών μελών) θά ήτο επίσης δυνατόν νά δίδωνται καθ' ώρισμένα χρονικά διαστήματα, π.χ. 2 ή 3 ετών, ιδιαιτέρως λαμπραί, καθώς και άλλα καλλιτεχνικά εκδηλώσεις.

- Διοργανώσις εκθέσεων λαϊκής τέχνης τών χωρών μελών θά ήτο επίσης δυνατή.

- Είς τόν έκπαιδευτικόν τομέα, θά ήδύνατο νά όργανωθούν έπίσημοι άνόδοι δραβευθέντων άποφοίτων τών Πανεπιστημιακών Σχολών τών χωρών μελών, οτινες θά είχαν ούτω την εύκαιρίαν νά έλθουν εις επαφήν πρός τούς συναδέλφους των μέ την ήλθιν τών σπουδών των, ενώ ειδικοί καθηγηταί μετ' αυτών θά έδιδον διαλέξεις σχετικές με τας σπουδάς των.

Και άλλα εκδηλώσεις θά ήτο βεβαίως δυνατόν νά προβλεφθούν. Ό Έλληνική Άντιπροσωπεία όμως έπιθυμεί νά εδάρη τó γεγονός ότι πάσαι αι εκδηλώσεις, οιαδήποτε και άν είναι, θά λαμβάνουν χώραν εις τó έμπνευσμένον περιβάλλον τού άρχαιου Ίερού χώρου τών Δελφών, όπου ό άρχαίος πολιτισμός έτοποθετεί τó κέντρον τού κόσμου και όπόθεν εξεπήγασεν ό,τι σήμερα όνομάζομεν Ευρωπαϊκόν πολιτισμόν.